

Urheilun suur tapahtumat ja ekologinen kuluttaminen

Polina Jermolajeva

Viimeisen kahden vuoden aikana on ilmestynyt yhä enemmän venäläisiä ja ulkomaisia tutkimuksia, jotka tarkastelevat eri näkökulmista urheilun suur tapahtumia entisen Neuvostoliiton alueella. Tähän ovat yhtenä syynä esimerkiksi Kazanin Universiadien (2013), Sotšin olympialaisten tai paralympialaisten (2014) tapaiset megaprojektit. Myös jalkapallon MM-kisat tullaan järjestämään eri kaupungeissa Venäjällä vuonna 2018. Tutki-joita ovat kiinnostaneet niin urheilun ja politiikan väliset kytkökset (Trubina 2012, Voinov 2013, Tšepurnaja 2013, Bairner 2013), saavutettavuus (Kuznetsova 2013) kuin imagonmuodostus (Kortšagina & Varnajev 2013, Alekseyeva 2014) ja median rooli (Losevskaja 2013, Persson 2013).

Urheilun suur tapahtumiin liittyviä ekologisia teemoja on tarkasteltu, kun on analysoitu kes-tävän kehityksen kriteereitä esimerkiksi Sotšin olympialaisten yhteydessä (Müller 2013) tai kansalaistoimintaa ekologisissa kysymyksissä (Jermolajeva 2014). Tarkastelun kohteena ovat olleet myös sosiaaliset ja ekologiset esteet, joita jälkineuvostolaiset kaupungit ovat kohdanneet suur tapahtumaan valmistautuessaan (Jermolajeva 2013) sekä kodittomien eläinten kohtelu kisa-kaupungeissa (Galindabajeva 2013). Ekologisten teemojen kirjo on varsin laaja tutkimuksissa. Kuitenkaan tutkimusta, jossa arvioitaisiin niitä ekologisia muutoksia, joita venäläisten elämässä ja tietoisuudessa on tapahtunut suur tapahtuman

järjestävän kaupungin infrastruktuurin, politiikan, talouden ja sosiaalis-kulttuurisen muutoksen seurauksena, ei ole juurikaan tehty.

Artikkelissani pyrin korjaamaan tätä puu-tetta. Tarkastelen sitä, miten venäläisten ekolo-ginen kuluttaminen muuttui Kazanissa järjestettyjen Universiadien myötä. Artikkelissani valotan sitä, miten tatarstanilaiset käsittivät kaupungin ekologisen infrastruktuurin muutoksen Universiadien jälkeen. Selvitän myös kuinka valmiita asukkaat olivat uusiin ekologisen kuluttamisen tapoihin (kierrätys ja jätteiden lajittelu, elämäntavan ja vapaa-ajan ekologisoituminen, ekologisen turismin hou-kuttelevuus jne.), millaisia esteitä he kokevat ekologisen kuluttamisen ja ihmisten ekologisen osallistumisen kasvulle. Lisäksi vertailen venäläisten ekologisen kuluttamisen markkereita ennen ja jälkeen Universiadien.

Hypoteesini mukaan Universiadien jälkeen kazanilaisten mahdollisuudet ekologiseen kulut-tamiseen lisääntyivät, sillä kaupungin ”vihreä” arkkitehtuuri oli helpommin saavutettavissa. Koko Venäjällä vietettiin ekologisen kulttuurin ja ympäristön vuotta, johon liittyi ekologisia tapah-tumia. Ekologisen tietoisuuden nousuun vaikutti myös Kazanin pyrkimys vastata muiden vas-taavien kisa kaupunkien ekologisia standardeja.

Kazan ei valikoitunut tutkimuskohteeksi sattumalta; se oli yksi ensimmäisistä jälkineu-vostolaisista kaupungeista, joissa järjestettiin urheilun suur tapahtuma Universiada 2013, josta tuli tavallaan Sotšin olympialaisten kenraali-harjoitus. Universiadien järjestämisestä Kaza-nissa päätettiin äänestyksellä Kansainvälisessä yliopistourheilun liitossa (FISU) Brysselissä 31.

toukokuuta 2008. Ennen tätä päätöstä Kazan oli hävinnyt kovan kamppailu vuoden 2011 Universiadeista Kiinan Shenzhenille. Kansainväliset Universiadit ovat olleet yliopistojen pääasiallinen urheilumittelö jo vuosien ajan. Niitä voidaan verrata olympialaisiin sekä merkitykseltään että kooltaan.

Oikeudesta järjestää urheilun suur tapahtumia (olympialaiset, jalkapallon MM-kisat) käydään ankaraa kilpailua kaupunkien ja maiden välillä. Tämä ei ole ihme, sillä urheilun megaprojektit tuovat merkittäviä etuja, esimerkiksi symbolista pääomaa (imagonnousu, alueen brändäys), lisäksi infrastruktuuri kohentuu ja alue yltää kansainvälisiin laatustandardeihin ja muuttuu houkuttelevammaksi turisteille. Toki kisoihin kuluu myös varoja ja niistä aiheutuu väliaikaista haittaa paikallisille asukkaille. Kuitenkin positiivisiin vaikutuksiin kuuluu myös se, että asukkaat omaksuvat uusia ekologisia käytäntöjä niitä tukevan infrastruktuurin ja tähän kannustavan sosiaalipolitiikan myötä. Yksi tällainen esimerkki on se, miten ihmiset omaksuvat ekologisen kuluttamisen käytänteitä.

Tutkimusryhmämme tarkasteli ekokuluttamisen uusia tendenssejä kolmella sosiaalisen todellisuuden tasolla: massojen tietoisuutta tutkimme kyselyllä, joka toteutettiin kazanilaisten parissa satunnaisotannalla ennen ja jälkeen Universiaden (n=1000). Virhemarginaali kyselyssä oli 5 %. Asiantuntijoiden tietoisuutta tarkastelimme puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastattelimme kazanilaisia professoreita, opettajia, tutkimuskeskusten tutkijoita ja kaupungin virkamiehiä, ekologisten keskusten ja nuorisjärjestöjen johtajia. Tutkimusryhmämme valitsi asiantuntijat seuraavilla kriteereillä: kuinka laaja tietämys heillä oli tutkittavasta asiasta, minkälaisia heidän omat ideansa ja käsitteensä olivat sekä miten he pystyivät ottamaan tieteellisesti kantaa ko. kysymykseen.

Joukkotiedotusvälineiden osalta tutkimme venäläisiä sanomalehtiä (fедераatiotaso, aluetaso ja paikallistaso) sisällönanalyysin avulla huhtikuun 2008 ja joulukuun 2013 välisellä ajall. Kohteeksi valitsimme sellaisia lehtiä kuten *Vetšernjaja*

Kazan, Respublika Tatarstan, Biznes-onlain, Komsomolskaja Pravda PT, Komsomolskaja Pravda RF sekä *Rossiiskaja gazeta*. Teimme tutkimuksen huhti–toukokuussa 2013. Triangulaatiometodin avulla pyrimme rinnastamaan sosiaalisen todellisuuden eri tasoja ja lähestymään monitahoisesti tutkittavaa kysymystä. Tämä lisää tutkimuksen yleispätevyyttä ja tulosten luotettavuutta.

Megatapahtumat ja ekologinen kuluttaminen

Venäjällä ekologisen kuluttamisen luonteeseen vaikuttavat venäläisten arkeen vaikuttavat ekologiset riskit. Suurin osa tutkijoista liittää ekologiset arvot jälkimateriaalisiin arvoihin (Jermolajeva 2012; Stern & Dietz 1994; Stern 1999). Kuitenkin väittämää siitä, että jälkimateriaaliset arvot dominoivat vain silloin kun alemman tason tarpeet on tyydytetty, voidaan kritisoida monelta kannalta. Niinpä kansainvälisen sosiologisen ”Planeetan terveys” -nimisen tutkimuksen mukaan ekologiset ongelmat ovat keskeisiä sekä kehittyneille että kehittyville maille.

Samoja suuntaviivoja voidaan havaita myös Venäjällä. Venäläiset pitävät ympäristön tilaa perusarvona. Se ei liity jälkimateriaalisiin arvoihin, sillä se vaikuttaa suoraan ihmisen terveyteen tai ekologiseen turvallisuuteen. Tatarstanissa 2008–2013 tehdyn arvokyselyn mukaan ympäristön tila oli viidenneksi tärkein kolmestatoista sosiaalisesta ongelmasta; suurissa kaupungeissa se oli sijalla 2–3.

Venäjällä kulutetaan paljon pullotettua vettä, koska juomaveden laatu on huono suurimmassa osassa maan kaupungeista. Yli puolessa vesilinjastoja on ongelmia ja ne pitäisi vaihtaa. Pullotetun veden ja vedensuodattimien myynti kasvaa jatkuvasti. On syytä kyseenalaistaa pullotetun veden käytön ekologisuus, sillä kaikkeen tähän tarvitaan materiaaleja, joita ei voi kierrättää ja jotka vahingoittavat ympäristöä. Ekologisuuden sijasta pullotetun veden käyttö heijastelee venäläisten itsesuojeluvaihtoa.

Venäjällä tehtyjen sosiologisten kyselytut-

kimusten perusteella suosituimpia ekologisia käytäntöjä venäläisten keskuudessa ovat puhdistetun veden käyttö, veden säännöstely, sähkön säästäminen, ekologisesti puhtaiden ruokatavaroiden ostaminen tai kasvattaminen sekä ekologiaa kysymyksiä käsittelevien artikkeleiden lukeminen (Ekologitšeskaja 2014). Eri tulosten perusteella 15–20 % venäläisistä ekologiset käytännöt ovat täysin vieraita. Monet yllämainituista ekologisista tavoista riippuvatkin taloudellisista syistä (esimerkiksi veden tai sähkön säästäminen) tai sosiokulttuurisista tekijöistä. Esimerkiksi ekologisesti puhtaiden kasvien kasvattaminen yhdistetään helposti omaan kasvimaan ja mökkikulttuuriin; nämä voivat olla niitä ekologiaa käytänteitä, jotka suurin osa venäläisistä hyväksyy.

Retrospektiivisestä analyysistä ilmenee tendenssi ekologisten tapojen juurtumiseen venäläisten, erityisesti kazanilaisten keskuudessa. Kazanin asukkaiden parissa toteutettu tutkimus osoittaaakin, että sitä mukaa kun väestön ekologinen huoli on vakiintunut korkealle tasolle, on myös ekologiin hankkeisiin osallistuvien määrä kasvanut: vuonna 2005 näitä oli 18,6 % vastaajista, vuonna 2012 jo 25,9 % ja vuonna 2013 osuus oli 30 % (ks. Jermolajeva 2012, Belogonov et al. 2005).

Tulokset heijastelevat toisaalta kehityskaarta koko Venäjällä. Toisaalta Kazanin ainutlaatuinen taloudellis-poliittinen tilanne voi toimia omanlaisena hautomona dynaamisemmalle jälkimaterialistiselle arvomaailmalle ja uusille ekologisille käytännöille, joihin omalta osaltaan vaikuttaa myös myönteinen asenneilmasto.

Kazan onkin edellä monia jälkineuvostolaisia kaupunkeja mitä tulee elintasoon, suuriin infrastruktuuri- ja kulttuuriprojekteihin, informaatioteknologian kehitykseen ja innovaatioihin kannustaviin infrastruktuureihin. Kaupunkien houkuttelevuutta kartoittavassa tutkimuksessa vuodelta 2012 Kazan sijoittui kuudenneksi 164 venäläisen kaupungin joukossa. Indikaattoreita olivat mm. väestön demografinen jakauma, yhteiskunnan sosiaaliset tekijät, kansalaisten hyvinvointi, sosiaalinen infrastruktuuri, kaupungin

talous, asuin ympäristön kehittäminen, asuntojen saatavuus, innovaatioaktiivisuus, julkinen liikenne, tekninen infrastruktuuri, vakinaisen työn saatavuus ja ympäristön tila. Sosiaalisen hyvinvoinnin (*samoštšuvstvije*) indeksi, joka on monitahoisin arviointiväline yhteiskunnan eri osa-alueiden arvottamiseen, oli kazanilaisten parissa maaliskuussa 2013 korkeampi (102,8 pistettä) kuin venäläisillä (91,1 pistettä). Kyselytutkimukset osoittavat, että väestöä eniten huolestuttavien ongelmien hierarkiassa kaikkiaan 24,1 % kazanilaisista valitsi ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin – sitä vastoin vain 17 % kaikista venäläisistä teki samoin.

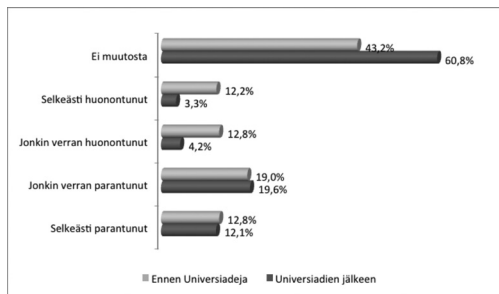
Olympialaisten tapaan myös maailmanlaajuiset opiskelijoiden kilpailut velvoittavat laatimaan ekologisen ohjelman, jota tulee soveltaa Universiadien jälkeen. Näin on tehty myös Kazanissa (Kontseptsija 2013). Tatarstanin ympäristö- ja luonnonvaraministeriö ja ekologit analysoivat Kazanin tilanteen ennen Universiadeja ja valitsivat neljä painopistealuetta kaupunkiympäristön ekologiseen parantamiseen: Universiadien osallistujien ja katsojien sekä Kazanin asukkaiden ekologisen turvallisuuden varmistaminen; miellyttävän ympäristön luominen, mikä edesauttaa hyviä tuloksia urheilussa; kaupungin viheralueiden perustaminen Universiadien avajaisiin; kaupungin infrastruktuurin modernisointi erityisesti rakennus- ja kulutusjätteiden osalta sekä Universiadeihin valmistautuessa että niiden aikana.

Asetettuihin päämääriin pyrittiin monilla tavoilla. Kazanin ilmanlaatua tarkkailtiin automaattisten mittauspisteiden avulla, rantaviivaa tuettiin ja pönkitettiin sekä rakennettiin lumenkeruuasemia. Lisäksi jätteiden lajittelujärjestelmiä parannettiin, kovien talousjätteiden litistys- ja säilytysjärjestelmiä perustettiin, katuja, puistoja ja viheralueita parannettiin, taloja sertifioitiin vihreiden periaatteiden mukaisesti ja niin edelleen. Kaikki toimet tähtäsivät ”vihreän” infrastruktuurin parantamiseen ja ekologisten käytänteiden levittämiseen.

Kazanilaisten käsitykset ekologisista aloitteista

Millä tavoin eri eturyhmät sitten käsittävät ekologiset aloitteet? Esitimme asukkailla kysymyksen siitä, millä tavoin kaupungin ekologinen tilanne oli muuttunut verrattuna tilanteeseen ennen Universiadeja. Tällä tavoin saatiin tematisoitua sekä kaupungissa että diskursiivisessa tilassa tapahtuneet muutokset megakilpailujen jälkeen.

Suurin osa kazanilaisista ei kokenut ekologisen tilanteen muuttuneen millään tavalla. Näiden pessimistien osuus oli kuitenkin suurempi ennen Universiadeja kuin niiden jälkeen (vaihtoehdon ”ekologinen tilanne on huonontunut / enimmäkseen huonontunut” valitsi ennen kisoja 25 % vastaajista, kisojen jälkeen 7,5 %). Niinpä voidaan todeta, että kilpailujen jälkeen ekologisia muutoksia havainneiden ryhmä oli täydentynyt

Kuvio 1: Kazanin ympäristön tilan muutos ennen / jälkeen Universiadien.

ja pessimistien ryhmä toisaalta pienentynyt.

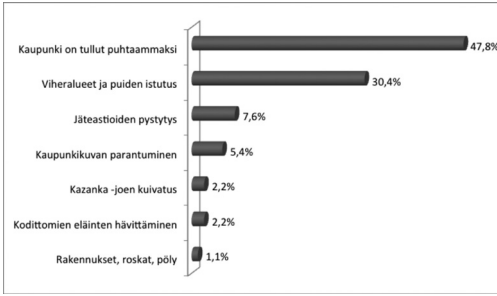
Yleensäkin optimistien ryhmä liittyy ympäristön tilan kohentumisen useisiin ekologisiin aloitteisiin, jotka kaupungissa toteutettiin ennen Universiadeja, ja myös Venäjällä vietetyn ekologisen kulttuurin vuoden tapahtumiin. Tällaisia tapauksia olivat mediadiskurssin mukaan mm. ekologisen politiikan kehittäminen, vallanpitäjien ja kansalaisten kasvanut tietoisuus kaupunkitilan ekologisuudesta. Mediassa saattoi myös kohdata juttuja, jotka koskivat projektia ”Kazan – vihreä kaupunkimme”, vallanpitäjien hahmotelmia ympäristöpolitiikasta, kaupungin parkkialueiden muuntamista Euro-4 -standardia

vastaaviksi, erilaisia talkoita ”Vihreä ennätys”-projektin puitteissa tai ekologisten startup-yritysten perustamiseen tähtäävää kilpailua Universiadien yhteydessä.

Suurimmassa osassa mainituista toimista aloitteentekijänä olivat kaupungin virkamiehet, jotka suuntasivat niihin merkittävän suuruisen rahoituksen valtion ohjelmarahoituksesta. Hankkeiden toteutus järjestettiin kuitenkin yhdessä eri tahoja edustavien ryhmien kanssa. Tällaisia ryhmiä olivat mm. asiasta kiinnostuneet kazanilaiset, ympäristö- ja nuorisoryhmät (esimerkiksi juuri ekologisissa kilpailuissa), akateeminen yhteisö (esimerkiksi ekologisten kurssien järjestämisessä), bisnestoimijat (esimerkiksi ekologisten startup-yritysten perustamisessa). Tällaisen kaupungin sisäisen yhteistyön ohella oli havaittavissa myös vastustavia käytänteitä, esimerkiksi Kazan-Arena -stadionin rakentamista vastustava kansalaisryhmä; yksityistämiseen liittyvät ongelmat Grebnoi-kanavan tapauksessa, tai kansalaisaloite puiden hakkaamista vastaan Privolžskii-kaupunginosassa, jossa rakennettiin tietä Universiadikylään. (Ks. Jermolajeva 2014).

Asiantuntijat ja asukkaat nimittivät ”Vihreä desanti”-ohjelman ensimmäiseksi ekologiseksi hankkeeksi kaupungin parantamiseksi. Kyseessä oli sarja toimia, joka tähtäsi puiden istuttamiseen, ja jonka yhteydessä järjestettiin myös talkoita kaupungin yleisilmeen kohentamiseksi. ”Oli yhteiskunnallisia toimia kasvillisuuden istuttamiseksi, roskien keräämiseksi ja niin edelleen, ja asukkaat, nuoriso osallistuivat tähän” (Eksperti 1, haastattelu). ”Vihreä ennätys”-projekti puolestaan käsitti koko kaupungin alueella 2656 aukiota, 638 kadunpätkää ja 1615 pihaa – käytännössä joka kolmas piha kaupungissa.

Tällaisen ekologisen toiminnan tulokset heijastuivat kazanilaisten mielestä siihen, että kaupungista tuli puhtaampi (47,8 % vastaajista), vihreämpi (30,4 %) ja perustettiin roska-asemia roskien lajitteluun (7,6 %).

Kuvio 2: Ekologisten toimenpiteiden tuloksia.

Ekokuluttamisen käytännöt ja kuluttajatyypit

Muuttuivatko kazanilaisten ekologisen kuluttamisen tavat uuden vihreän infrastruktuurin myötä? Millaisia esteitä venäläiset kokevat ekologisen elämäntavan omaksumisessa? Mitkä toimet ovat tarpeen uusien ekologisten käytäntöjen juurruttamisessa? Vastatakseni näihin kysymyksiin käännyin kazanilaisten ja ympäristöpolitiikan asiantuntijoiden puoleen.

Aluksi oli selvitettävä ekologisen kuluttamisen muutoksia ryhmittelemällä kazanilaiset eri tyypeihin. Tätä varten kyselyyn vastaajien oli valittava ovatko he samaa vai eri mieltä tiettyjen ekologista kuluttamista ja ekologista kulttuuria koskevien väittämien kanssa (ks. Taulukko 1). Tulosten vertailtavuuden vuoksi kyselyn väittämiä ei muutettu ennen ja jälkeen Universiadien.

Vastaajat jaoteltiin neljään ryhmään, joita voidaan luonnehtia ekologisen tilanteen tai ekologisen käyttäytymisen perusteella. Kokeellisesti

Taulukko 1. Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa: (5=täysin samaa mieltä, 1=täysin eri mieltä, 0=ei samaa eikä eri mieltä)

Asuinalueeni ekologinen tila huolestuttaa minua.	0 1 2 3 4 5
Asukkaat toimivat viranomaisia tehokkaammin kaupungin ympäristöongelmien ratkaisussa.	0 1 2 3 4 5
Voin vaikuttaa ekologisten ongelmien ratkaisuun.	0 1 2 3 4 5
Olen valmis lajittelemaan jätteet.	0 1 2 3 4 5
Olen valmis luopumaan oikeudestani terveeseen ympäristöön.	0 1 2 3 4 5
Olen osallistunut ekologisiin protesteihin, allekirjoittanut adresseja, kirjeitä.	0 1 2 3 4 5
Osallistun ekologisiin toimiin (esimerkiksi puiden istuttaminen, pihojen siistiminen).	0 1 2 3 4 5
Yritän käyttää puhdistettua vettä (pullotettua/suodatettua).	0 1 2 3 4 5
Osallistun ekologisen liikkeen toimintaan.	0 1 2 3 4 5

on voitu vahvistaa, että ryhmien optimaalinen määrä on neljä. Ensinnäkin tämä määrä mahdollistaa riittävän erottautumisen massasta, ja vastausten sisällöllisiin eroihin pystytään reagoimaan ryhmittäin; toiseksi ryhmistä saadaan tällä tavoin tarpeeksi suuria, jotta niistä voidaan tehdä päätelmiä (kussakin ryhmässä on vähintään 100 vastaajaa).

Vastaajaryhmät erottuivat toisistaan sosiaalisen hierarkian ja ekologisen käyttäytymisen tason perusteella. Ryhmä 1 (”ympäristönsuojelijat”) on ekologisesti tiedostava. He olivat aloitteellisia ja valmiita tukemaan ympäristöä suojelevia toimia sekä valmiita maksamaan siitä, että ympäristön tilasta huolehditaan. Ryhmää 2 (”ekokuluttajat”) luonnehti ekologisen käyttäytymisen korkea taso. Tässä ryhmässä koetaan, että ekologiset riskit eivät ole suuria. He ovat aktiivisia ja päättäväisiä ympäristön suojelun suhteen. Ryhmä 3 (”julistajat”) on asymmetrinen verrattuna ekokuluttajiin. Julistajat ovat hyvin huolestuneita ympäristön tilasta, mutta eivät eri syistä ole valmiita uhraamaan aikaansa tai käyttämään mitään keinoja sen suojelemiseksi. Ryhmä 4:n (”välinpitämättömät”) edustajat eivät ole huolestuneita ympäristön tilasta eivätkä toimi sen puolesta.

Kazanilaisten parissa vallalla on ”julistajien” tyyppi, joka tiedostaa ympäristön hyvinvoinnin arvon, mutta ei ole valmis osallistumaan ekologisiin käytäntöihin. Tähän ovat syynä mm. vapaa-ajan, halun tai rahavarojen puute, tilanteeseen liittyvät ja irrationaaliset tekijät, institutionaaliset

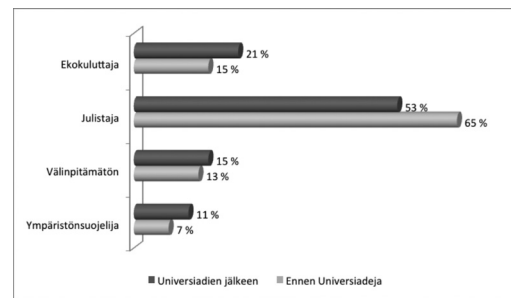
Ekologisen kulttuurin ja käyt-täytymisen tyypit	Ekologisen tiedostavuuden taso	Ekologisen toiminnan taso
Ympäristönsuojelijat	Korkea	Korkea
Ekokuluttajat	Matala	Korkea
Julistajat	Korkea	Matala
Välinpitämättömät	Matala	Matala

normit ja säädökset, tavat ja rutiinit, jotka voivat kaikki nousta esteeksi uusien ekologisen kuluttamisen käytäntöjen omaksumiselle. Ekologiset ennakoasenteet muuttuvat toimijan, sosiaalisen kontekstin ja tilanteiden mukaan. Amerikkalainen sosiologi Peter Stern käytti ensimmäisenä monitekijäistä mallia ekologisen käyttäytymisen esteiden selvittämiseen. Sen mukaan henkilön aikomukseen käyttäytyä ekologisesti vastuullisesti vaikuttavat monet hyvin erilaiset tekijät kuten ympäristö, yksilölliset taipumukset, tilannesidonnaiset tekijät ja infrastruktuuriin liittyvät päätökset. Jokainen näistä tekijöistä voi tulla johtavaksi, konkreettisesta tilanteesta riippuen. (Ks. Jermolajeva 2012.)

Itse toimijat eivät osaltaan pohdi näitä tekijöitä, mutta asiantuntijat selittävät tilanteen seuraavasti: ”Vaikka ympäristön tila huolestuttaisi kovin, aina löytyy painavampia syitä. Esimerkiksi toive tavata kaukaisia sukulaisia juhlassa ylittää huolestumisen globaalista lämpenemisestä, mikä olisi syy välttää paljoka lentämistä.” (Asiantuntija 2, haastattelu). Jotkut asiantuntijat määrittelyvätkin tämän ajatusten ja käytäntöjen välisen ristiriidan normiksi: ”Jos katsotaan historiaa, löytyy aina arvomaailman ja käyttäytymisen välinen ristiriita... Aina on ollut niin. Ja se on täysin normaalia, me emme koskaan tule ohjautumaan 100 % arvojemme mukaisesti... ja tähän on monta syytä.” (Asiantuntija 4, haastattelu).

Vaikka kazanilaisten parissa julistajien ryhmä olikin hallitseva, kyselytutkimuksen tulokset osoittivat myös ekokuluttajien ryhmän kasvaneen (15 % ennen Universiadeja, 21 % Universiadien jälkeen) julistajien ryhmän kustannuksella. Luonnonsuojelijoiden ja anti-luonnonsuojelijoiden ryhmissä oli havaittavissa

kasvua luonnonsuojelijoiden osuudessa. Tässä tapauksessa voidaan puhua vain yleisestä tendenssistä – ero ei ole tilastollisesti merkittävä

Kuvio 3: Ryhmissä tapahtuneet muutokset ennen Universiadeja ja niiden jälkeen.

(ks. Kuvio 3).

Ekologiseen kuluttamiseen liittyy selvästi kuluja: jossain tapauksessa kyseessä on aikaresursi, toisessa taloudellisen ja sosiaalisen pääoman kerryttäminen. Kun ryhmittymien materiaalista asemaa tarkastellaan, voidaan havaita, että ympäristönsuojelijat ja ekokuluttajat ovat selvästi paremmin resursoituja ryhmittymiä. Suurin osa näiden ryhmien vastaajista kuuluu materiaalisesti keskiluokkaan ja ylempään keskiluokkaan.

Ekokuluttamisen käytäntöjen omaksuminen

Millaisia käytäntöjä venäläiset ovat omaksuneet täysin, ja minkä omaksuminen on vasta käynnissä? Kokonaisuudessaan huomattava osa väestöstä (80 %) on viimeisen vuoden aikana osallistunut erilaisiin ekologisiiin toimiin. Suosituimpia ekologisia käytäntöjä olivat puhdistetun veden käyttäminen (56,1 %), veden säännöstely

(50 %), sähkön säästäminen (48,5 %), ekologisesti puhtaiden ruokatarvikkeiden hankkiminen tai viljeleminen (24,4, %) sekä ekologisia asioita käsittelevien artikkelien lukeminen (20,1 %).

Yllä luetelluista käytännöistä herää kysymys siitä, mikä on niiden perimmäisenä innoittajana. Esimerkiksi mikä innoittaa säästämään sähköä – onko kyseessä luonnon säästäminen vai taloudelliset syyt? Vastatakseni näihin kysymyksiin tarkastelin tekijöitä, jotka edesauttavat ekologista käyttäytymistä. Hyödynsin Peter Sternin kontekstuaalista teoriaa ekologisesti käyttäytymisestä, jonka mukaan henkilön pyrkimys ekologisesti vastuulliseen käyttäytymiseen on monien tekijöiden summa (ympäristö, henkilökohtaiset tekijät, tilannekohtaiset tekijät jne). Pyysimme vastaajia mainitsemaan syitä omaksumilleen käytännöille, ja myös syitä sille, jos näitä käytäntöjä ei ole omaksuttu. Suurin osa vastaajista (45,9 %) allekirjoittaa sosiaalis-altruistiset arvot (”En halua, että aikalaiseni ja tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään ympäristön huonosta tilasta”), kun taas 39,1 % noudattaa sosiaalis-egoistisia arvoja (”En halua kärsiä ympäristön huonosta tilasta”). Pelkästä tavasta on kyse 7,1 %:lle vastaajista (”Olen tottunut näihin tapoihin lapsesta saakka”).

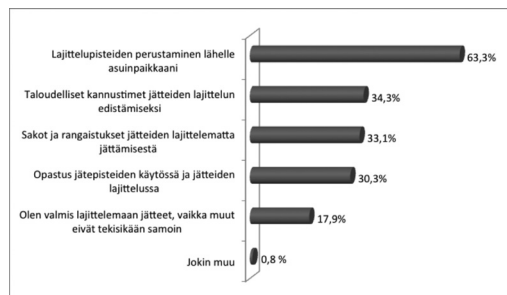
Tämän lisäksi analysoitiin tapaa, jolla kanzanilaiset omaksuivat uuden ekologisen infrastruktuurin Universiadien jälkeen, sekä sitä, millaisia ekologisen kuluttamisen tapoja he olivat omaksuneet, ja mitä eivät. Yksi vihreän infrastruktuurin toteuttamisen pilottiprojekteista oli kotitalousjätteiden lajitteluohjelma. Kaupunkiin sijoitettiin 47 jätteastiaa, jotka oli tarkoitettu lasin, muovin ja paperin keräämiseen. Ympäristö- ja luonnonvarojen ministeriön viranomaiset järjestivät useamman kerran paikan päällä kyselyitä, joiden tarkoituksena oli selvittää kanzanilaisten mielipiteitä uusista jätteastioista, niiden designin onnistumisesta ja niiden tarpeellisuudesta eri puolilla kaupunkia.

Kyselyn perusteella voidaan havaita, että kaupunkilaiset ottivat lajittelun vaihtelevasti omakseen. 42,4 % vastaajista käyttää lajitteluun tarkoitettuja jätteastioita, 57,6 % ei. Asian hanka-

luus piilee siinä, että toisaalta uusiin käytäntöihin ei liittynyt minkäänlaista opastuskampanjaa jätteiden lajittelusta (11,4 % vastaajista huomautti, etteivät tiedä, miten jätteastioita pitäisi käyttää), ja toisaalta asukkaita ei mitenkään erityisesti kannustettu uusien ekologisten käytäntöjen omaksumiseen (9,2 % kanzanilaisista ei pitänyt niitä tarpeellisena). Kollektiivisen rationaalisuuden näkökulmasta tilanne onkin se, että niin kauan kuin ekologismyönteinen käyttäytyminen vaatii erityisiä resursseja, yksilö ei tätä käyttäytymismallia valitse (Bratt 1999, 19–21).

Esimerkiksi monissa Euroopan maissa asukkaita motivoidaan taloudellisilla seikoilla – lajittelematon jäte viedään pois maksua vastaan, kun taas lajiteltu jäte kuljetetaan pois ilmaiseksi. Valtaosa vastaajista (78,2 %) mainitsikin, ettei erityisiä jätessäiliöitä ole heidän asuinalueellaan. Tästä voidaan päätellä, että jätteiden lajittelun omaksuneita kanzanilaisia on enemmän (jos luetaan pois ne vastaajat, joiden alueella jätteastioita ei ole). On myös huomattava, että jätteastioiden asentamisen ja kyselyn suorittamisen välillä oli vain kolme kuukautta, ja ekologisten käytäntöjen omaksuminen ja rutinoituminen on pitkä ja monimutkainen prosessi.

Miten ekologisen kuluttamisen käytänteiden leviämistä Venäjälle voisi nopeuttaa? Miten venäläiset voisi esimerkiksi pakottaa lajittelemaan jätteensä? Vastauksena ovat ensinnäkin kätevät infrastruktuuriratkaisut: lähellä kotia sijaitsevat jättepisteet (63,3 % vastaajista); jätteidenlajitteluun liittyvät rahalliset kannusteet (esimerkiksi kunnallisen jätemaksun alennus – 34,3 %

Kuvio 4: Jätteiden lajittelun tehostamiseen liittyvät toimenpiteet.

vastaajista); sakot ja sanktiot, mikäli lajittelua ei tehdä (33,1 %) sekä valistaminen siitä, miten jätteistöä käytetään ja miten lajittelu tapahtuu (30,3 %). Joka kuudes kazanilainen ilmoitti olevansa valmis lajittelemaan jätteet silloinkin, kun muut eivät sitä tee.

Kazanilaisille esitettiin myös kysymys siitä, millaiset ekologiset aloitteet ovat välttämättömiä kaupungille sen ekologisen tilan parantamiseksi Universiadien jälkeen. Tausta-ajatuksena oli se, että vastaajat itse ehdottaisivat ekologisia käytäntöjä, jotka olisivat kaupungille tarpeen, eikä niitä annettu heille valmiina haastattelijan taholta.

Suurin osa vastaajien ehdottamista ekologisista käytännöistä liittyi uuteen ekologisen kuluttamisen tapaan ja sen vihreän infrastruktuurin säilyttämiseen, joka on vähitellen vakiinnutettu kaupunkiin ja sen asukkaiden tietoisuuteen. Tähän kuuluvat jätteiden lajitteluasiat, jotka olisi saatava nyt joka puolelle kaupunkia (36,9 %), tiedottaminen kaupungin pyöreälyreiteistä (26 %), vihreän teknologian tukeminen (22,7 %), ruokatarvikkeiden ekologinen sertifikaatti (14,6 %) ja ekologisten turistikohteiden mainostaminen (12,4 %). Myös tiedotus ja opetus-toiminta saivat kazanilaisilta vastaajilta ansaittua huomiota. Vastaajista 33,3 % mainitsi mm. uusista ekologisista käytännöistä tiedottamisen

Kuvio 5: Vastaajien ehdottamia ekologisista käytäntöjä.

ja valistamisen. Yhteiskunnalliset kampanjat ja toimet, jotka tähtäävät tietoisuuden kasvamiseen kaupungin ekologisista ongelmista mainitsi 16,3 % sekä väestön keräämisen mukaan kaupungin ekologisiin aloitteisiin ja ekologiseen päätöksentekoon mainitsi 12,7 %. Rahallisia yllykkeitä esimerkiksi yritystukien muodossa tai tukea niille kansalaisille, jotka huolehtivat ympäristönsuojelusta, ehdotti vähän alle viidesosa vastaajista. Lainsäädännön kiristäminen ekologisen turvallisuuden nimissä oli tärkeää joka kuudennelle kazanilaiselle. Kaupungin puistojen ja viheralueiden vähäisyys heijastui aloitteeseen uusien puistojen perustamisesta (27,7 %).

Ekologisuudesta nouseva trendi

Urheilun suur tapahtumat ovat jälkineuvostolaisille kaupungeille merkittävä sosiaalisen ja ekologisen muutoksen katalysaattori. Arvokkaiden urheilutapahtumien isännöinti velvoittaa maan uudistamaan kaupunkien ekosysteemiä, infrastruktuuria ja sosiokulttuurista tilaa. Tähän kului läntisissä yhteiskunnissa vuosikymmeniä.

Vastatakseen kansainvälisiin standardeihin ja parantaakseen tatarstanilaisten elämäntapaa Kazanin kaupungin hallinto käynnisti innovatiivisia ekologisista projekteja ns. vihreän infrastruktuurin luomiseksi. Sellaisia projekteja olivat esimerkiksi jätteiden lajitteluun tähtäävä projekti, pyöräparkkien perustaminen, pyöreälyreitien rakentaminen, luontopolkujen perustaminen ja ekologisen turismin kannustaminen.

Muutosten nopeus aiheutti sen, että asukkaiden oli välillä vaikeaa eritellä tapahtunutta. Nopeaa ekologista muutosta säästää usein ongelma, joka liittyy tatarstanilaisten tietoisuuden, jokapäiväisten käytäntöiden ja tapojen hitaaseen muuttumiseen, sekä myös ekologisten tapojen ja tietojen hitaaseen omaksumiseen. Ennen ja jälkeen Universiadien järjestetty kysely vahvisti hypoteesin ja auttoi vahvistamaan positiivista tendenssiä ekologisten elämäntapojen juurruttamisessa ja ekologisen kuluttamisen käytäntöjen kirjon laajentamisessa myös kisojen jälkeen.

Tämä positiivinen kehitys on havaittavissa

myös koko Venäjällä. Se saattaa liittyä jälkimate-
rialististen arvojen nousuun, globalisaatioproses-
seihin ja väestön liikkuvuuden lisääntymiseen,
ekologisen infrastruktuurin parempaan saavu-
tettavuuteen ja terveysarvojen nousuun väestön

symbolisena pääomana.

Venäjältä suomentanut Hanna Ruutu

Lähteet

- Alekseyeva, A. (2014), Sochi 2014 and the Rhetoric of a New Russia: Image Construction through Mega-events. – *East European Politics*. 30:2, 158–174, DOI:10.1080/21599165.2013.877710
- Bairner, A. (2013), Politics, the British and the Olympic Games. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 8–20 http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Belogonov, V.A., Baibakov, E.I., Guzelbajeva G.Ja., Jegorova, L.G., Jeflova, M.Ju. (2005), Ekologitšeskoje soznanije gorodskogo nasele-
nija. – *Ekologija goroda Kazani*. Kazan: Fen.
- Bratt, C. (1999), Additions to the Lichen Flora of San Clemente Island, California. – *Bulletin of the California Lichen Society* 6, 19–21.
- Dunlap, R.E. (1993), From Environmental to Ecological Problems. – *Social Problems*. New York: McGraw-Hill.
- Ekologitšeskaja = *Ekologitšeskaja kultura rossijan*. VTSIOM. <http://wciom.ru/index.php?id=268&uid=111285>
- Galindabajeva, V. (2013), Potšemu Bars Juni ne ljubit bezdomnyh sobak: vlast, zoožaštšitniki i lokalnyje soobštšestva v postsovetsoi Kazani. – *Journal of Sociology and Social Anthropology* 16:5, 156–173.
- Jermolajeva, P. (2012), Ekologitšeskaja kultura rossiiskogo i amerikanskogo studentštšestva . – *SOTSIS* 12, 80–88. http://www.isras.ru/files/File/Socis/2012_12/Ermolaeva.pdf
- Jermolajeva, P. (2013), Sotsialno-ekologitšeskije bary pri podgotovke gorodov postsovetsoi Rossii k sportivnomu megasobytiuju (na primere Universiady 2013 v Kazani). – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 141–155. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Jermolajeva, P. (2014), Citizen (Dis)engagement During Assessment of Sports Mega-events: The Case of the 2013 Universiade in Kazan, Russia. – *Impact Assessment and Project Appraisal* 32:1, 66–71.
- Kontseptsija (2013) = Kontseptsija ohrany okružajuštšei sredy pri podgotovke i provedenii XXVII Vsemirnoi letnei Universiady 2013 g. v g. Kazani. http://eco.tatarstan.ru/rus/file/pub/pub_167586.pdf
- Kortšagina, E & Varnajev, A. (2013), Olimpijskije igry kak instrument formirovanija imidža strany. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 189–202. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Kuznetsova, I. (2013), Sotsialnyje posledstvija sportivnyh megasobytii: meždu stimulom i simuljatsiei? Razmyšljaja ob Universiade 2013 v Kazani. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 123–140. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Losevskaja, E. (2013), Rol ”novyh medija” v informatsionnoi kampanii ”Sotši-2014”. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 203–220. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Müller, M. (2014), (Im-)Mobile Policies: Why Sustainability Went Wrong in the 2014 Olympics in Sochi (January 15, 2014). – *European Urban and Regional Studies*. Forthcoming. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2379769>
- Persson, E. (2013), Russia on Display: Sochi-2014 as a Project of Belonging in Contemporary Media. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 221–234. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Stern, P.C. (1999), Information, Incentives and Pro-Environmental Consumer Behavior. – *Journal of Consumer Policy* 22, 461–468.
- Stern, P. & Dietz, T. (1994), The Value Basis of Environmental Concern. – *Journal of Social Issues* 50, 65–84.
- Trubina, E. (2012), Polis i mega-sobytija. – *Otetštšestvennyje zapiski* 3:48. <http://magazines.russ.ru/oz/2012/3/t22.html>
- Tšepurnaja, O. (2013), ”Olimpiada-80”: Sovetskoje megasobytije v kontekstah ”holodnoi voiny”. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii* 5:70, 39–53. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5
- Voinov, D. (2013), Tipologizatsija vlijanija politiki na sovremennyje Olimpijskije igry. – *Žurnal sotsiologii i sotsialnoj antropologii* 5:70, 21–38. http://www.jourssa.ru/?q=ru/2013_5